

Vlaamse Juristenvereniging

Deze bijdrage werd door de Vlaamse Juristenvereniging geselecteerd en valt buiten de redactionele verantwoordelijkheid van het Rechtskundig Weekblad

Een burger voor Justitie, Justitie voor de burger?

Bij de traditionele sinterklaasgeschenken zat er in december een klein extraatje, namelijk de beëindiging van een regering van lopende zaken en een terugkeer naar de institutionele normaliteit. Juristen en instituties, ze hebben altijd iets met elkaar gehad, zelfs in die mate dat menig jurist er beducht voor moet zijn de mens achter de instituties niet uit het oog te verliezen. Net zozeer als nogal wat journalisten ertoe geneigd zijn instellingen te reduceren tot de mensen die ze gestalte geven, geloven juristen soms al te gemakkelijk dat de mens er niet toe doet of minstens dat de functie de man of vrouw maakt.

Net daarom viel het op dat zowel de pers als de juridische gemeenschap het relevant vonden op te merken dat voor het eerst sinds 1981 een niet-jurist de verantwoordelijkheid kreeg over het Departement Justitie. Was dat wel een wijze keuze? Zou de nieuwe Minister blijk geven van voldoende vakkennis? Zou de nieuwe Minister het vertrouwen krijgen van de sector?

In alle eerlijkheid: die vragen hebben me verbaasd. Toen in 2009 aan een aantal juristen de vraag werd gesteld aan welke criteria een hervormende minister van Justitie diende te beantwoorden, was «geen jurist te zijn» een van mijn antwoorden. Een bevreedend antwoord? Ik denk het niet.

Eigenlijk is Justitie het laatste departement waar afstand wordt genomen van de gedachte dat de minister minstens deels een «technicus» moet zijn. Historisch gezien bestond dat gebruik ten aanzien van de drie regaliaanse departementen, maar sinds 1954 is geen generaal meer minister van defensie geweest, en de diplomaten verlieten de portefeuille van buitenlandse zaken al veel langer. Omdat een en ander op een wat dubbelzinnige wijze gebeurde, duurde dit afscheid langer wat Justitie betreft: neen, de Minister was geen

technicus, want hij (of die ene zij) was professioneel politicus, maar ja, de Minister was een technicus, want had een rechtendiploma op zak.

Zonder afbreuk te willen doen aan de reële verdiensten van de vele juristen die de portefeuille van Justitie hebben beheerd (daarover later meer), biedt een breuk met deze traditie naar mijn aanvoelen buitengewone kansen om de dialoog tussen recht en samenleving te herstellen. Het feit dat de woordvoerder bij uitstek van het departement niet langer kan worden geïdentificeerd met «de juristerij», kan er significant toe bijdragen dat de reële, maar betreuwenswaardige kloof tussen onze maatschappij en haar recht tot meer aanvaardbare proporties wordt teruggebracht. Wie gehecht is aan de rechtsstaat, kan dit enkel toejuichen. In die zin kan ik me niet voorstellen dat er werkelijk sprake zou zijn van een vertrouwensbreuk tussen het beleid en de juridische wereld, enkel op basis van een vraag naar diploma's.

Misschien moeten we integendeel wel bang zijn voor een bekende vorm van schrikreactie, waarbij mensen die terecht komen in een wereld waarmee ze minder vertrouwd zijn, haast angstvallig vasthouden aan overgeleverde inzichten en gebruiken. Dat zou jammer zijn, want het zou de mogelijkheid tot versterking van de dialoog tussen recht en samenleving verhoudingsgewijs verkleinen.

Is dit een reëel risico? Men zou het kunnen betwijfelen, ware het niet dat de regeringsverklaring inzake Justitie bij momenten toch wel erg vasthoudt aan de overgeleverde wijsheden. Zo wordt justitie opnieuw intrinsiek verbonden met veiligheidsbeleid, waarbij dat laatste minstens kwantitatief kennelijk belangrijker wordt geacht. Ondanks een aantal verwijzingen naar niet-strafrechtelijke materies, blijft de identificatie tussen justitie en strafrecht, om niet te zeggen de reductie van justitie tot strafrecht, als een *basso continuo* uit de regeringsverklaring klinken.

Ook inzake gerechtelijke organisatie moet ervoor gewaakt worden dat de strijd om een moderne en performante rechtshandhaving niet al te gemakkelijk wordt gelijkgesteld met het bereiken van vooruitgang inzake dossiers als informatisering, hertekening van het gerechtelijke landschap en reductie van de gerechtelijke achterstand, die met elkaar gemeen hebben dat ze degenen die achtereenvolgens aan het hoofd van het Departement Justitie stonden, al sinds lang nachtmerries hebben bezorgd.

Zeker, de keuze voor continuïteit in de vooropgestelde doelstellingen moet worden toegejuicht, en niemand wacht op een *tabula rasa* inzake justitie. Dat neemt echter niet weg dat de drie genoemde themata met elkaar gemeen hebben dat ze slechts betrekking hebben op een deel van de juridische realiteit. Dit is een belangrijk en respectabel deel, maar slechts een deel, namelijk de wereld van de toga's.

Die wereld speelt een belangrijke rol inzake geschillenbeslechting, en dus ook inzake rechtshandhaving, maar recht en rechtshandhaving zijn echt wel ruimer. De vraag om meer aandacht voor alternatieve geschillenbeslechting is legitiem, maar wat doen we met het oog op geschillenpreventie? Verklaren dat «de toegang tot het gerecht zal worden gewaarborgd» is nobel, maar willen we ook de toegang tot het recht waarborgen?

De aanwezigheid van een «burger» aan het hoofd van het Departement Justitie kan zonder enige twijfel een impuls zijn voor een minder verkrampte en frissere kijk op recht en justitie, maar enkel wanneer zowel de publieke opinie als de politiek als de juridische wereld bereid zijn te dialogeren met open vizier. De juristen zijn daartoe bereid, al was het maar omdat zij niet alleen jurist, maar ook burger zijn.

Frank Judo
Voorzitter Vlaamse
Juristenvereniging